

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра психології**

Ворона Олена Вікторівна

**ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТИВНИХ МЕТОДИК ДІАГНОСТУВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ**

спеціальність 053 Психологія

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою
«Психологія»

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: *кандидат
психологічних наук, доцент
Діхтяренко Світлана Юріївна*

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТИВНИХ МЕТОДИК У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ.....	Error! Bookmark not defined.
1.1 Феномен проєкції. Поняття та суть проєктивних методик.....	Error! Bookmark not defined.
1.2 Класифікація проєктивних методик.....	Error! Bookmark not defined.
1.3 Сильні та слабкі сторони проєктивних методик.....	Error! Bookmark not defined.
1.3 Малюнок як засіб психодіагностичного дослідження.....	Error! Bookmark not defined.
1.4 Поняття метафори в психології та особливості застосування МАК у роботі психолога	Error! Bookmark not defined.
Висновки до першого розділу	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНА ПЕРЕВІРКА ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТИВНИХ МЕТОДИК У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ.....	Error! Bookmark not defined.
2.1 Методи та методики дослідження	Error! Bookmark not defined.
2.2 Результати емпіричного дослідження за проєктивною методикою «Намалюй людину»	Error! Bookmark not defined.
2.3 Результати емпіричного дослідження за проєктивною методикою «Малюнок сім'ї»	Error! Bookmark not defined.
2.4 Результати емпіричного дослідження за проєктивною методикою «Будинок-дерево-людина»	Error! Bookmark not defined.
2.5 Результати емпіричного дослідження за проєктивною методикою «Людина під дощем»	Error! Bookmark not defined.
2.6 Результати емпіричного дослідження за проєктивною методикою «Кактус»	Error! Bookmark not defined.
2.7 Результати емпіричного дослідження за проєктивною методикою «Намалюй людину»	Error! Bookmark not defined.
2.8 Результати дослідження емоційного стану респондентів після проходження проєктивних методик.....	Error! Bookmark not defined.
Висновки до другого розділу	Error! Bookmark not defined.
ВИСНОВКИ	Error! Bookmark not defined.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	Error! Bookmark not defined.
ДОДАТКИ	Error! Bookmark not defined.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Під час проведення психодіагностичного дослідження особистості одним з найважливіших етапів є підбір відповідних методів, здійснюючи який дослідник враховує багато факторів. Перевага проєктивних методик, в порівнянні з іншими методами, полягає у їх всебічній направленості та оперативності, адже за допомогою однієї методики дослідник має змогу отримати інформацію, для збирання якої необхідно було використати декілька стандартизованих тестів.

Також, важливе значення проєктивні методики мають при діагностиці індивідуально-психологічних особливостей дітей. Проблема психічного розвитку дитини є однією із актуальних нині, зокрема, й з огляду на розмаїття психологічних проблем, які виникають у батьків. Особливу увагу необхідно надавати дітям, адже саме в цей період психологічний простір дитини починає набувати семантичної глибини, з'являються і проявляються перші узагальнення переживань, що викликаються зустріччю з новими поняттями та категоріями життя. За допомогою проєктивних методик можна якнайглибше вивчити міжособистісні стосунки в сім'ї і емоційний стан особистості дитини, допомогти подолати неприязнь і психологічні труднощі, які виникають на її шляху.

Феномен проєкції розглядали Е. Афонін, О. А. Блінов, О. В. Богач, Т. А. Бородулькина, В. К. Гаврилькевич, Н. В. Гриньова, Т. А. Гуляева, Ю. В. Максименко, Ю. А. Михальська, В. В. Назаревич, О. І. Никоненко, О. М. Скнар, З. Фройд та ін.

Інформацію щодо проєктивних методик, їх види, переваги та недоліки висвітлили у своїх працях І. О. Борейчук, М. М. Бриль, Н. О. Головкова, О. В. Пелешенко, Н. В. Подвальна, О. М. Хлівна та ін.

Малюнок як засіб психодіагностичного дослідження представили у своїх роботах К. А. Бабенко, Ю. В. Журат, М. Клепш, М. Огден, Х. Томас, С. Л. Чуніхіна, М. А. Шевченко, Т. С. Яценко та ін.

Поняття метафори в психології та особливості застосування МАК у роботі психолога розкривали Н. І. Берсенева, Т. А. Бушанова, Г. Б. Варіна, О. І. Василевська, І. В. Вачков, С. В. Волошина, К. В. Гордієнко, Ю. Ю. Єремїна, З. Карпенко, К. І. Кузнецова, Т. Кузьменко, Т. Л. Левицька, Л. Ф. Маловицька, О. В. Мельник, Н. Е. Мілорадова, Т. М. Опарїна, С. О. Пономаренко, Г. В. Попова, К. В. Проноза-Стеблюк, Т. Є. Тітова, А. В. Ткаченко, О. В. Трофімова, Г. В. Трухан, М. В. Хижняк, Т. Б. Хомуленко, Л. М. Цибух, В. І. Шебанова, С. В. Шевченко та ін.

Проаналізувавши наукові джерела зазначених авторів, бачимо, що замало інформації про те, наскільки доцільно використовувати проєктивні методики у сучасній психологічній практиці, чи можуть вони надати достатньо повну інформацію та використовуватись поряд із стандартизованими тестами.

Отже наведена вище інформація та здійснений нами аналіз наукової літератури дозволяє вважати тему **«Використання проєктивних методик діагностування особистості в сучасній психологічній практиці»** актуальною.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування та емпірична перевірка ефективності застосування проєктивних методик у сучасній психологічній практиці.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати та узагальнити психолого-педагогічну літературу з даної теми.
2. Дослідити аспекти психодіагностичної сутності проєктивних методик.
3. Обґрунтувати доцільність та ефективність проєктивних методик у психодіагностичному дослідженні особистості.

Об'єкт дослідження: особливості застосування проєктивних методик діагностування особистості.

Предмет дослідження: аналіз переваг і недоліків проєктивних методик діагностування особистості, їх вплив на емоційний стан досліджуваного.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз та узагальнення відповідної психолого-педагогічної літератури; емпіричні – проєктивні методики: «Намалюй людину», «Малюнок сім'ї», «Будинок-деревина», «Людина під дощем», «Кактус», «Піктограми», анкетування.

Експериментальна частина дослідження була організована на базі Сімейного клубу «Сім'я від А до Я». Дослідженням було охоплено 90 клієнтів клубу від 6 до 30 років.

Теоретичне значення роботи полягає у висвітленні сутності поняття «проєктивні методики», аналізі сильних та слабких сторін. Було встановлено, що за їх допомогою можна зібрати досить великий обсяг інформації про людину, а саме її самооцінку, рівень агресивності, особливості взаємодії з соціумом та ін.

Практичне значення роботи полягає в узагальненні тих характеристик особистості, про які можна отримати інформацію за допомогою проєктивних методик, використаних під час нашого дослідження.

Дані про апробацію. Матеріали магістерського дослідження доповідалися на засіданні кафедри психології, на ІХ-тій Всеукраїнській науковій Інтернет-конференції «Наукові психологічні дослідження і розробки молодих вчених» (Умань, 29-30 жовтня 2020 року) та на Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми особистісного зростання» (Житомир, 13 травня 2021 року).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 60 найменувань, 7 додатків. Основний зміст роботи викладено на 65 сторінках. Робота містить 9 таблиць та 4 рисунка.

ВИСНОВКИ

Здійснений нами теоретичний аналіз, а також дані, отримані в ході емпіричного дослідження, дозволяють зробити наступні висновки:

1. Аналіз та узагальнення наукових джерел дозволяють виділити головні ознаки проєктивних методик – невизначеність стимульного матеріалу та відсутність конкретної спрямованості.

Перевагами проєктивних методик є їх різнобічна направленість та можливість роботи з неусвідомленими аспектами психіки. Використання подібних методик може бути корисним у тому випадку, коли необхідно зібрати найбільш повну інформацію про людину, або ж таку, про яку вона не заявить «напрямую». Істотною перевагою являється й той факт, що досліджувані, зазвичай, більш позитивно сприймають проєктивні методики, ніж проходження тестування чи заповнення анкети. Тому як, у такому випадку, у людини немає відчуття, що її «досліджують», вона відкриває найпотаємніші сторони своєї свідомості, не говорячи про це на пряму і не відчуваючи відповідного дискомфорту.

Недоліком може стати вплив особистого досвіду та настрою дослідника на інтерпретацію результатів. Хоча поширені у психології проєктивні методики мають вже відому інтерпретацію, не можна не зважати на те, що це не є така чітка і об'єктивна інструкція, як у стандартизованих методиках.

Проєктивні методики є дуже різноманітними. Помилковим є судження про те, що це лише розшифрування намальованих досліджуваним малюнків. Існують проєктивні методики, у яких перед досліджуваним ставиться завдання обрати зі вже готових зображень те, яке йому найбільше до вподоби або, наприклад, висловити асоціацію щодо певного поняття, продовжити речення. Такий обширний арсенал дозволяє нам обрати саме ту методику, яка буде найбільш доречною, враховуючи яке саме завдання стоїть перед психологом та як вдається налаштувати контакт між ним та клієнтом.

Схожим інструментом роботи психолога, який має відношення до феномену проєкції, є метафоричні асоціативні карти (МАК). Вони направлені

на роботу з підсвідомими імпульсами. Метафоричні карти корисні не лише з точки зору отримання інформації, а терапевтичної роботи психолога з клієнтом. Це і психосоматичні скарги, і переживання кризових станів, травмуючих подій, і пошук внутрішнього ресурса, і необхідність прийняти складне рішення. Використовувати їх можна в роботі як з дітьми, так і з дорослими.

2. Результати емпіричного дослідження демонструють значну кількість інформації, яку ми мали змогу отримати при використанні проєктивних методик. У більшості випадків результати, отримані за допомогою однієї проєктивної методики, висвітлили ті аспекти, про які ми могли б робити висновки, провівши щонайменше кілька стандартизованих тестувань. Деяку інформацію, отриману під час інтерпретації стимульного матеріалу, проведених нами методик, отримати за допомогою інших методів є взагалі неможливим.

Якщо проводити кілька проєктивних методик, можна порівняти їх результати. Це зробить інтерпретацію якнайбільш істиною та повною. Під час даного емпіричного дослідження ми спершу провели проєктивну методику «Намалюй людину». Численну інформацію, яку ми отримали при інтерпретації цього малюнка було підтверджено наступними методиками: «Людина під дощем», «Кактус», «Людина-дерево-людина».

Крім того, згадані методики надали ще великий обсяг нової інформації для збирання якої вони безпосередньо призначені. Наприклад проєктивна методика «Людина під дощем» показує, як досліджуваний реагує на життєві труднощі та проблеми.

За допомогою проєктивної методики «Піктограми» можна визначити рівень запам'ятовування інформації та наскільки людині властиве творче нестандартне мислення. До того ж, кожен елемент, яким досліджуваний позначав певне поняття, можна аналізувати з точки зору його форми, розміру та ін.

Саме після проведення з дітьми та їх батьками методики «Малюнок сім'ї» ми дійшли висновку, що вона може бути корисною не лише для розуміння ситуації в родині, а й в терапевтичних цілях. За умови, що дитина не проти, її малюнок можна показувати батькам, дати їй розказати про свої переживання, страхи, що саме її не влаштовує, чому вона саме так зобразила певних членів родини, якщо когось не намалювала взагалі – теж запитати, чому вона не захотіла додати цю людину до свого родинного малюнка.

3. Обробка та аналіз результатів анкетування, що було проведено після проведення нами проєктивних методик, вказує на переважно позитивне відношення досліджуваних до завдань такого роду. Респонденти вказали, що вважають їх не складними та цікавими. До того ж, лише невелика кількість опитаних досліджуваних здогадуються, що за допомогою намальованого ними зображення можна отримати певну інформацію про особливості їх характеру, психічний стан на даний момент та багато іншого.

На нашу думку, результати емпіричного дослідження доводять доцільність використання проєктивних методик та їх ефективність при зборі інформації про досліджуваного.